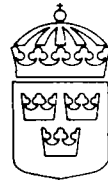


Socialförsäkringsutskottets betänkande

1986/87:22

om ändringar i delpensioneringen, pensionstillskott
till änkor m. m. (prop. 1986/87:133)



SfU
1986/87:22

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1986/87:133 om ändringar i delpensioneringen, pensionstillskott till änkor m. m. I anslutning till förslaget om ändringar i delpensioneringen behandlar utskottet tre motioner som väckts med anledning av propositionen samt två motioner väckta under den allmänna motionstiden.

Propositionen innehåller förslag inom vissa begränsade områden i delpensionslagen men berör inte försäkringens grundläggande omfattning och innehåll. Förslagen till ändringar inom delpensioneringen tillstyrks i sin helhet av utskottet.

Förslagen innebär bl. a. följande.

Allt arbete som uppdragstagare föreslås bli jämställt inom försäkringen med arbete som anställd under förutsättning att uppdragsinkomsten utgör inkomst av tjänst i skattemässigt hänseende. Möjligheten att få delpension beräknad med bortseende från en mindre bisyssla bibehålls för anställda och uppdragstagare som har en bisyssla i form av rörelse eller jordbruk samt för egenföretagare med uppdrag eller anställning vid sidan av huvudsysselsättningen. Årsinkomsten av bisysslan måste understiga ett och ett halvt basbelopp. Den sammanlagda arbetstiden efter arbetstidsminskningen begränsas till högst 35 timmar per vecka.

Bestämmelserna om att bl. a. egenföretagare skall minska sin arbetstid med minst hälften för att få rätt till delpension skall bibehållas. Utskottet avstyrker en motion (m, fp) med krav på att det skall räcka att en egenföretagare minskar arbetstiden med minst en tredjedel och två motioner (c) där det föreslås att en egenföretagare skall kunna få delpension om han minskar arbetstiden med 30 % och en lantbrukare om han minskar arbetstiden i samma utsträckning som en löntagare.

Även bestämmelsen att den försäkrades arbetstid före arbetstidsminskningen skall beräknas som ett genomsnitt för den ramtid av ett år som gäller för arbetsvillkoret bibehålls men möjligheten till undantag slopas. Utskottet avstyrker en motion med krav på att arbetstiden under den försäkrades hela yrkesverksamma liv skall utgöra beräkningsgrund för arbetstiden före arbetstidsminskningen.

Beräkning av pensionsunderlaget föreslås i propositionen ske med utgångspunkt från pensionspoängen för de sista fem åren före arbetstidsminskningen. De två sämsta poängåren elimineras och därefter beräknas inkom-

ten före arbetstidsminskningen till vad som motsvarar den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för de återstående tre åren. Den genomsnittliga inkomsten räknas fram med beaktande av aktuellt basbelopp. Utskottet avstyrker en motion (c) med förslag om att pensionsunderlaget för egenverksamma skall beräknas med utgångspunkt från de fem bästa ATP-åren och en motion (m, fp) vari motionärerna anser att riksdagen skall besluta om undantagsregler när huvudregeln för att beräkna pensionsunderlaget skulle leda till icke avsedda konsekvenser. Kravet att en egenföretagare skall lämna intyg från annan person angående sina arbets- och inkomstförhållanden som underlag för sin ansökan om delpension tas bort. Ändringarna i delpensioneringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

Utskottet avstyrker också en motion (m, fp) som innebär att vårdår skall kunna inräknas i de tio åren med pensionsgrundande inkomst efter 45 års ålder som krävs för rätt till delpension.

Propositionen innehåller vidare förslag om att det vid bestämmande av pensionstillskott fr. o. m. den 1 juli 1987 till ålders- eller förtidspension till änka inte skall tas hänsyn till sådan änkepension som skulle ha utgetts till änkan om mannen inte haft undantagande från ATP.

Inkomstprövningen av änkepension till kvinnor vars män avlidit före den 1 juli 1960 föreslås fr. o. m. den 1 juli 1987 ske på samma sätt som inkomstprövningen angående kommunalt bostadstillägg vad avser värdet av en- eller tvåfamiljsfastighet som bebos av den försäkrade.

Den pågående försöksverksamheten med fler nivåer för sjukpenningen och ersättning för merkostnader för resa som alternativ till sjukpenning föreslås utvidgad och förlängd till utgången av år 1988.

Reglerna för beräkning av basbeloppet föreslås ändrade i så måtto att det tilläggsbelopp på 400 kr. som föreslagits gälla fr. o. m. den 1 juli 1987 inräknas i underlaget för de basbelopp som skall fastställas för år 1988 och framåt.

I propositionen lämnas också förslag beträffande skatteavdrag på sjukpenning och vissa andra dagersättningar inom den allmänna försäkringen m. m. Särskilda skattetabeller föreslås upprättade där skatteavdraget anges i procent. Förslaget avses träda i kraft den 1 december 1987.

Slutligen föreslås att sammanräkningsregler skall införas vid utmätning eller införsel i sjukpenning eller annan dagersättning från socialförsäkringen. Reglerna innebär att de per dag bestämda utmättnings- eller införselbeloppen skall räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar. Motsvarande föreslås gälla för de per dag bestämda utmättningsfria beloppen och förbehållsbeloppen. Förslaget avses träda i kraft den 1 december 1987.

Även de nu redovisade förslagen tillstyrks av utskottet.

Propositionen

I proposition 1986/87:133 har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att anta inom socialdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,

3. lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

4. lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet.

5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.,

7. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.,

8. lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.,

9. lag om ändring i utsökningsbalken.

Lagförslagen återfinns som bilaga till betänkandet.

SfU 1986/87:22

Motionerna

Motioner väckta med anledning av proposition 1986/87:133

1986/87:Sf117 av Stina Gustavsson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om beräkning av inkomst för egenverksamma vid delpensionering.

1986/87:Sf118 av Kersti Johansson och Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att en 30-procentig arbetstidsminskning för egenföretagare skall kvalificera för delpension.

1986/87:Sf119 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) och Karin Ahrlund (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att en minskning av arbetstiden med minst en tredjedel skall berättiga egenföretagare, som i övrigt uppfyller villkoren, till delpension,

2. att riksdagen beslutar att vårdår enligt ATP-reglerna skall beaktas också inom delpensioneringen,

3. att riksdagen beslutar att, med bifall till den i propositionen föreslagna bestämmelsen såsom huvudregel, undantag skall kunna göras vid fastställandet av pensionsunderlaget för beräkning av delpensionen i enlighet med vad i motionen anförts.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1986/87

1986/87:Sf304 (yrkande 2) av Karin Israelsson m. fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om delpension till lantbrukare.

1986/87:Sf325 av Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrad beräkningsgrund vid ansökan om delpension.

Delpensioneringen

Inledning

Delpensioneringen infördes den 1 juli 1976 som en del av en reform beträffande rörlig pensionsålder (prop. 1975:97, SfU 15, rskr. 222). Delpensionen tillkom efter ett utredningsarbete som genomförts av den s.k. pensionsålderskommittén.

Från början omfattade delpensionsförsäkringen endast anställda men den utvidgades fr. o. m. den 1 januari 1980 till att avse även egenföretagare och uppdragstagare (prop. 1978/79:69, SfU 14, rskr. 133). Den tidigare lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring (DPL) ersattes då av lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring (NDPL).

Det huvudsakliga syftet med delpensioneringen är att ge möjlighet till en mjuk övergång från arbete till ålderspension genom att minska arbetsinsatsen under de sista yrkesverksamma åren.

Efter regeringens bemyndigande den 18 oktober 1984 tillkallade dåvarande chefen för socialdepartementet en kommitté (S 1984:03) med uppgift att göra en översyn av vissa frågor inom den allmänna pensioneringen. Kommittén antog namnet pensionsberedningen. Huvuduppgiften för beredningen angavs vara att göra en samlad genomgång av erfarenheterna av reglerna inom det allmänna pensionssystemet. Beredningen skulle med förtur behandla möjligheterna till rörlig pensionsålder.

I betänkandet (SOU 1986:47) Deltidspension, översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen, har beredningen dels redovisat erfarenheterna av delpensionsförsäkringen, dels lagt fram förslag i syfte att komma till rätta med mindre tillfredsställande konsekvenser som de nuvarande reglerna ger upphov till och att underlätta handläggningen av delpensionsärenden hos de allmänna försäkringskassorna.

Propositionens förslag om ändringar i delpensionsförsäkringen bygger på beredningens förslag.

Allmänna försäkringsvillkor

Delpension kan betalas ut till förvärvsarbetande i åldern 60–64 år som minskar sin arbetstid.

Vissa grundläggande villkor gäller för att man skall kunna få delpension. Sålunda skall det arbetsvillkor som gäller enligt lagarna om stöd vid arbetslöshet tillämpas även för den som söker delpension, vilket i princip innebär att han skall ha arbetat i minst fem månader under en ramtid av tolv månader före arbetstidsminskningen. Han måste vidare ha tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst inom ATP-systemet för minst tio år fr. o. m. 45 års ålder.

Propositionen innehåller inte något förslag om ändring av de allmänna försäkringsvillkoren. Däremot föreslås i motion Sf119 yrkande 2 av förste vice talman Ingegerd Troedsson och Karin Ahrlund att riksdagen skall besluta att även vårdår enligt 11 kap. 6 a § AFL skall kunna inräknas i de tio

år med pensionsgrundande inkomst som krävs för rätt till delpension.

I sitt betänkande SOU 1986:47 Deltidspension anförde pensionsberedningen att man övervägt att försöka åstadkomma en ytterligare samordning med tilläggspensioneringen genom att för rätt till delpension liksom för reducerad ATP kräva att pensionspoäng tillgodoräknats för minst 30 år fr. o. m. fyllda 16 år. Beredningen fann emellertid att ett sådant villkor skulle medföra betydande nackdelar bl. a. genom att åtskilliga försäkrade, i första hand kvinnor som gjort ett längre avbrott i förvärvsarbetet för att vårda barn, riskerade att ställas utanför försäkringen. Beredningen ansåg därför att de nuvarande reglerna med krav på att pensionsgrundande inkomst inom ATP tillgodoräknats för minst tio år fr. o. m. fyllda 45 år borde bibehållas.

Utskottet anser att de nuvarande reglerna är väl avvägda och möjliggör för kvinnor som gjort avbrott i förvärvsarbetet för att vårda barn att ta delpension. Betydelsen av att som motionärerna föreslår införa en regel som innebär att s. k. vårdår skulle kunna inräknas i de tio år fr. o. m. fyllda 45 år med pensionsgrundande inkomst som krävs för rätt till delpension skulle enligt utskottets mening vara ytterst begränsad. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf119 yrkande 2.

Arbetstidsminskning

En försäkrad skall arbeta i genomsnitt minst 17 timmar per vecka efter minskningen av arbetstiden för att vara berättigad till delpension. Minskningen får ske tidigast fr. o. m. 60-års månaden. Delpension betalas ut längst t. o. m. månaden före 65-års månaden.

Den som efter arbetstidsminskningen arbetar enbart som anställd har rätt till delpension om han minskar arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per vecka. Den som efter arbetstidsminskningen inte arbetar som enbart anställd har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften. Till denna kategori hör i första hand egenföretagare och uppdragstagare. Undantag kan dock göras beträffande personer med vissa mindre bisysslor.

Förutom kravet att en egenföretagare skall minska sin arbetstid med minst hälften för att få rätt till delpension gäller också att han måste kunna visa hur verksamhetens omfattning minskar eller hur den minskade arbetsinsatsen i företaget kompenseras.

Den som har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga arbete kan på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Kravet är då att bisysslan utförts varaktigt före arbetstidsminskningen och inte ökas inför eller efter denna. Arbetstiden för bisysslan får vidare beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per vecka och årsinkomsten härav måste antas bli mindre än motsvarande ett basbelopp. Beviljas delpension med bortseende från en bisyssla skall man även vid beräkningen av pensionsunderlaget bortse från inkomsten av bisysslan.

Den försäkrades arbetstid före arbetstidsminskningen beräknas i regel som ett genomsnitt för den ramtid av ett år som gäller för arbetsvillkoret. Om det är uppenbart att den arbetstiden väsentligt överstiger hans genomsnittliga arbetstid under tre år tillbaka före minskningen skall bortses från den

överskjutande arbetstiden. Arbetstiden efter arbetstidsminskningen beräknas med hänsyn till den försäkrades antagna arbetsförhållanden under det följande året.

I propositionen föreslås att den som har förvärvsarbete som uppdragstagare skall ha rätt till delpension på samma villkor som gäller för en anställd under förutsättning att uppdragsinkomsten utgör inkomst av tjänst i skattemässigt hänseende. En uppdragstagare skall alltså minska sin arbetstid med i genomsnitt minst fem timmar per vecka i stället för som tidigare var fallet med minst hälften. En egenföretagare föreslås även i fortsättningen vara berättigad till delpension om han minskat sin arbetstid med i genomsnitt minst hälften.

I motion Sf119 av förste vice talman Ingegerd Troedsson och Karin Ahrland, yrkande 1, begärs att en egenföretagare skall ha rätt till delpension om han minskar arbetstiden med minst en tredjedel. Även Kersti Johansson och Gunhild Bolander anser i motion Sf118 att en egenföretagare skall kunna minska sin arbetstid med 30 % och ha rätt till delpension. Karin Israelsson m. fl. anser i motion Sf304 yrkande 2 att lantbrukare skall ges möjlighet till delpension enligt samma villkor som gäller för löntagare.

Pensionsberedningen har i sitt betänkande framhållit att betydande svårigheter uppkommit hos försäkringskassorna vid tillämpningen av delpensionsförsäkringen för egenföretagare. Problem har förelegat bl. a. när det gäller bedömningen av egenföretagares arbetstidsminskning. Även om problemen successivt har minskat och tillämpningen under årens lopp blivit mer enhetlig menar beredningen att betydande svårigheter alltså kvarstår vid prövningen av frågan om egenföretagaren minskat sin arbetstid i tillräcklig omfattning. Beredningen föreslår därför att nuvarande regler tills vidare bör kvarstå. Enligt beredningen kan det heller inte komma i fråga att införa särregler om arbetstidsminskningen för enbart en viss grupp egenföretagare som lantbrukare. Sådana särregler skulle stå i strid med de principer som ligger bakom lagstiftningen på socialförsäkringens område och strider mot en strävan mot ökad samordning och förenkling.

Utskottet anser att de hittillsvarande erfarenheterna av delpensionsförsäkringen för egenföretagare visat att det finns stora svårigheter att konstatera om företagaren minskat sin arbetstid i tillräcklig omfattning. Dessa svårigheter skulle sannolikt öka om kravet på arbetstidsminskning för egenföretagare sätts lägre än för närvarande. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna Sf119 yrkande 1, Sf118 och Sf304 yrkande 2.

I propositionen föreslås vidare att möjligheten att på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från en mindre bisyssla bibehålls för anställda och uppdragstagare såvitt gäller bisyssla i form av rörelse eller jordbruk samt för egenföretagare som har uppdrag eller anställning vid sidan av huvudsysselsättningen. Reglerna om varaktigheten och förbudet mot utökning av bisysslan samt längsta arbetstid för bisysslan kvarstår oförändrade. Som nya villkor skall enligt propositionen gälla att en begäran om bortseende måste avse samtliga bisysslor och att inkomsten härav inte får överstiga vad som motsvarar 1,5 basbelopp.

Propositionen innehåller inga förslag som ändrar bestämmelsen om beräkning av en försäkrads arbetstid före och efter arbetstidsminskning.

Regeln att beräkningen i vissa fall skall göras på grundval av förhållandena under tre år tillbaka i tiden i stället för ett år föreslås emellertid bli slopad.

I motion Sf325 av Karl-Göran Biörsmark föreslås att en försäkrads genomsnittliga arbetstid före arbetstidsminskning inte skall beräknas enbart för ett år – arbetsåret före delpensioneringen. Enligt motionärerna vore det mera rimligt att arbetstiden under hela den yrkesverksamma tiden utgör beräkningsgrund vid ansökan om delpension.

Utskottet vill erinra om att enligt delpensionslagen har en försäkrads arbetstid före och efter en arbetstidsminskning betydelse för att fastställa om en så stor arbetstidsminskning skett att rätt till delpension föreligger. Ett fastställande av arbetstiden har således ingen direkt betydelse för pensionens storlek. Avgörande för pensionens storlek är i stället den försäkrades pensionsunderlag, dvs. förvärvsinkomsten före och efter en arbetstidsminskning. I den delen innehåller propositionen förslag till nya bestämmelser som innebär att pensionsunderlaget för anställda inte längre skall beräknas med ledning av inkomsten under året före arbetstidsminskningen utan med ledning av ATP-poängen för de fem åren före denna nedtrappning. På grund av dessa förändringar har behovet av att exakt fastställa arbetstiden före en nedtrappning avsevärt minskat. Ett genomförande av motionens förslag kan vidare enligt utskottets mening befaras få negativa konsekvenser för de kategorier förvärvsarbetande som av en eller annan anledning under sin yrkesverksamma tid varit borta från arbetsmarknaden under en tid. Utskottet avstyrker med hänsyn härtill bifall till motion Sf325.

Pensionsberäkning

Som huvudregel vid beräkning av pensionsunderlaget gäller att det skall utgöras av skillnaden mellan den normala förvärvsinkomsten före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som den försäkrade kan antas ha tills vidare efter arbetstidsminskningen. Skillnaden mellan dessa inkomster får inte vara större än skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter arbetstidsminskningen. Detta medför att delpensionen inte kompenserar för bortfall av inkomstdelar som ligger över 7,5 basbelopp.

Vid beräkningen av inkomsten räknas alla normalt förekommande ersättningar in. Hänsyn tas således till regelmässig övertid ersättning, naturaförmåner etc. Har inkomsten varierat beräknas den till den genomsnittliga inkomsten under en ramtid av tolv månader före arbetstidsminskningen.

För i första hand egenföretagare och uppdragstagare beräknas inkomsten före arbetstidsminskningen på så sätt att medelvärdet av de tre senaste årens pensionspoäng för ATP multipliceras med basbeloppet vid tidpunkten för arbetstidsminskningen. För att kompensera för det basbeloppsavdrag som gjorts vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten läggs i regel en pensionspoäng till för varje år. Inkomsten efter arbetstidsminskningen beräknas vanligtvis schablonmässigt till hälften av inkomsten före.

Delpensionen utgör för närvarande 50 % av den försäkrades pensionsunderlag. Riksdagen har emellertid beslutat höja kompensationsgraden till 65 % av pensionsunderlaget fr. o. m. den 1 juli 1987 (se SfU 1986/87:13, rskr. 154).

I propositionen föreslås att reglerna för beräkning av pensionsunderlaget görs enhetliga för anställda, uppdragstagare och egenföretagare. Pensionsunderlaget skall utgöra skillnaden mellan den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter minskningen kan antas ha tills vidare. Beräkningen av underlaget skall ske med utgångspunkt från ATP-poängen för de fem sista åren före arbetstidsminskningen. De två åren med lägst poäng elimineras varefter en genomsnittsberäkning görs på grundval av poängen för de återstående tre åren. Medeltalet ökas med talet ett och summan multipliceras med basbeloppet vid tiden för arbetstidsminskningen. Departementschefen framhåller att det är angeläget att åstadkomma en enhetligare och för de försäkrade mera överskådlig metod att beräkna pensionsunderlaget. De nuvarande reglerna uppges ha medfört en rad olika svårigheter vid tillämpningen hos försäkringskassorna särskilt när det gäller vad som är att anse som normal arbetstid och inkomst. Utfallet av den nuvarande beräkningsmetoden påverkas också av vid vilken tidpunkt under avtalsperioden som arbetstidsminskningen påbörjas.

I motion Sf117 av Stina Gustavsson yrkas att pensionsunderlaget för egenverksamma skall beräknas med utgångspunkt från de fem bästa ATP-åren. Förste vice talman Ingegerd Troedsson och Karin Ahrlund anser i motion Sf119 yrkande 3 att riksdagen bör godta den i propositionen föreslagna beräkningsgrunden för pensionsunderlaget som en huvudregel men att riksdagen samtidigt bör besluta om undantagsregler för sådana fall där tillämpningen av huvudregeln skulle leda till icke avsedda försämringar.

Pensionsberedningen har i sitt betänkande SOU 1986:47 anført att det nuvarande systemet för att bestämma den försäkrades arbetstids- och inkomstförhållanden varit komplicerat och tagit mycket av försäkringskassornas tid i anspråk. Anledningen till detta har varit att begreppet inkomst före arbetstidsminskningen – normal inkomst – inte haft någon precis bestämning. En stor del av omprövnings- och besvärssärendena om delpension rör också just denna fråga. Beräkningsmetoden har heller inte varit helt rättvis eftersom tillämpningen av reglerna inte alltid är lika för månadsavlönade och timavlönade försäkrade. Utfallet av försäkringen har dessutom inte alltid kunnat förutses av de försäkrade själva. Härtill kommer vidare att beräkningen av inkomsten i hög grad påverkats av vid vilken tidpunkt under en kollektivavtalsperiod som arbetstidsminskningen påbörjats. Beredningen framhåller att man strävat efter att hitta en metod att beräkna pensionsunderlaget med enkla enhetliga regler med möjlighet till förutsebarhet för de försäkrade utan en mängd undantagsregler för speciella fall. Beredningen har funnit att den föreslagna metoden uppfyller dessa krav. En fördel med en metod med en fullständig schablonisering av inkomstberäkningen före arbetstidsminskningen är att inkomstberäkningen inte har något samband med beräkningen av den genomsnittliga arbetstiden före arbetstidsminskningen. Behovet av precisa arbetstidsberäkningar inom delpensioneringen minskar därigenom väsentligt. Den nya metoden innebär också att ATP-systemets inkomstbegrepp ersätter det nuvarande inkomstbegreppet inom delpensioneringen. Härigenom ökas samordningen inom systemet med rörlig pensionsålder. Metoden innebär också att olikheter i behandlingen av

månadsavlönade och timavlönade försäkrade upphör. Även kravet på förutsebarhet tillgodoses genom att inkomsten före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av ATP-poängen – dvs. den faktiskt uppburna inkomsten under åren närmast före delpensioneringen. En annan fördel med den nya metoden är slutligen att tillfälliga inkomst- och arbetsförhållanden inte påverkar delpensionens storlek.

Utskottet finner det tillfredsställande att reglerna för beräkning av pensionsunderlaget görs enhetliga och enkla så att en försäkrad lätt kan förutse sin delpension samt att handläggningen hos försäkringskassan inte blir onödigt komplicerad och tidskrävande. Utskottet lägger också särskild vikt vid att de försäkrade tillförsäkras ett pensionsunderlag – och därigenom en delpension – som ger en rimlig kompensation för det inkomstbortfall som arbetstidsminskningen medför. Utskottet konstaterar att den metod för att beräkna pensionsunderlaget som föreslås i propositionen innebär klara förbättringar i en rad hänseenden. Utskottet bedömer att utfallet vid en jämförelse mellan den föreslagna och den gällande metoden att beräkna pensionsunderlaget blir att ett klart flertal delpensionärer gynnas genom propositionens förslag. Särskilt gynnsamt torde det föreslagna beräknings-sättet bli för grupper med tunga ackordsarbeten där förtjänsten sjunker under de sista åren före en arbetstidsminskning.

Även en beräkning på grundval av en försäkrads fem bästa ATP-år såsom föreslås i motion Sf117 kan naturligtvis ge de nämnda fördelarna. Med en sådan beräkning finns det emellertid enligt utskottets mening en påtaglig risk för att man i vissa fall kan få ett resultat som i alltför hög grad avviker från den försäkrades inkomstnivå inför delpensioneringen. Utskottet kan sålunda inte biträda motionsförslaget. Med hänsyn till de stora fördelar i administrativt hänseende som de föreslagna reglerna för beräkning av pensionsunderlaget har kan utskottet inte heller tillstyrka att reglerna förses med undantagsbestämmelser som på nytt skulle komplicera beräkningen. Utskottet avstyrker därför bifall även till motion Sf119 yrkande 3.

Ansökan och beslut om pension

Den som ansöker om delpension måste genom intyg eller annan utredning styrka de uppgifter som skall läggas till grund för beslut om delpension. För anställda gäller att intyg om arbets- och inkomstförhållanden skall lämnas av arbetsgivaren eller lokal arbetstagarorganisation. Egenföretagare skall styrka sina uppgifter med hjälp av intyg från någon som väl känner till hans arbets- och inkomstförhållanden som revisor, bokförare, företagare eller yrkesorganisation, eller kommunal förtroendeman.

Ärende om delpension skall avgöras av socialförsäkringsnämnd om det rör egenföretagare eller uppdragstagarä eller om ärendet är av vidlyftig eller svår beskaffenhet. Ärende rörande delpensionär som arbetar som anställd och som inte är vidlyftig eller av svår beskaffenhet kan avgöras av en enskild tjänsteman hos försäkringskassan.

I propositionen föreslås att en egenföretagare som underlag för sin ansökan om delpension inte längre skall behöva lämna intyg från någon som känner hans arbets- och inkomstförhållanden väl.

Vidare föreslås att även delpensionsärenden angående uppdragstagare som är av enklare beskaffenhet skall kunna avgöras av en enskild tjänsteman.

Utskottet har ingen erinran mot dessa förslag.

Vad utskottet ovan anfört innebär att utskottet i alla delar tillstyrker propositionens förslag till ändringar i bestämmelserna om delpension.

Pensionstillskott

Den som uppbär folkpension i form av ålders-, förtids- eller änkepension och som inte har rätt till ATP eller får enbart låg ATP kan därutöver få pensionstillskott. Före den 1 januari 1982 fanns en möjlighet att anmäla undantagande från ATP vad avsåg inkomster av annat förvärvsarbete än anställning. Ett sådant undantagande kan helt eller delvis reducera pensionstillskottet eftersom vid beräkning av pensionstillskott hänsyn skall tas till den ATP som skulle ha utgetts om undantagande inte hade skett. Reducering sker även beträffande pensionstillskott till änka efter den som haft undantagande från ATP, såvida inte änkan redan uppbär ålders- eller förtidspension när mannen dör.

I propositionen redovisas att antalet änkor som uppbär änkepension i någon form och som på grund av undantagande från ATP går miste om pensionstillskott helt eller delvis uppgår till ca 5 500. Av dessa beräknas 3 500 ha gått miste om hela pensionstillskottet eller delar av detta till följd av mannens undantagande. I propositionen föreslås att vid bestämmande av pensionstillskott till ålders- och förtidspension till en änka skall hänsyn inte längre tas till sådan änkepension från ATP som skulle ha utgetts om den avlidne inte haft undantagande från ATP eller gått miste om pensionspoäng till följd av underlåten avgiftsinbetalning till försäkringen. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1987 och beräknas medföra ökade kostnader på ca 8 milj. kr./år.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Änkepension

Änkepension med anledning av dödsfall som har inträffat före den 1 juli 1960 utges efter inkomstprövning som innebär att pensionen minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1 000 kr. Vid beräkning av årsinkomsten inräknas bl. a. avkastning på förmögenhet.

I propositionen föreslås att vid beräkning av förmögenhet vid inkomstprövningen skall värdet av en- eller tvåfamiljsfastighet som bebos av den pensionsberättigade tas upp till en fjärdedel av taxeringsvärdet i stället för till hälften som tidigare var fallet. Motsvarande bestämmelse infördes den 1 januari 1986 i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 1987 och skall tillämpas vid beräkning som avser tid före ikraftträdandet, dock tidigast fr. o. m. den 1 januari 1986.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

Försöksverksamhet med flexiblare sjukpenningersättning och ersättning för merkostnader i vissa sjukfall

SfU 1986/87:22

Regeringen föreslår att den försöksverksamhet som pågår vad avser möjligheter att ersätta merkostnader för resor till och från arbetsplatsen som ett alternativ till sjukpenning utvidgas fr. o. m. den 1 juli 1987 till att omfatta hela landet. Försöksverksamheten skall kunna pågå till utgången av år 1988. Den försöksverksamhet som pågår med flera ersättningsnivåer inom sjukpenningförsäkringen föreslås bli förlängd till utgången av år 1988.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet.

Basbeloppet

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje år och utgör 19 400 kr. multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1982. Därvid skall bortses från de prisförändringar som intill utgången av år 1983 följer av devalveringen av den svenska kronan i oktober 1982. Basbeloppet har fastställts till 24 100 kr. för 1987. Riksdagen (SfU 1986/87:10 och 11) har med anledning av regeringens förslag i årets budgetproposition antagit särskilda lagar om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. och vid beräkning av studiemedel m. m. fr. o. m. den 1 juli i år. Tilläggsbeloppet utgör 400 kr. och är avsett att utgöra en förstärkning av pensionärernas ekonomi.

Regeringen föreslår att tilläggsbeloppet om 400 kr. inräknas i underlaget för de basbelopp som skall fastställas för år 1988 och framåt. Basbeloppet föreslås utgöra 24 500 kr. multiplicerat med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det år basbeloppet avser och prisläget i november 1986. De särskilda lagarna om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. och studiemedel m. m. föreslås upphöra att gälla vid utgången av år 1987.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring och förslagen till lagar om upphävande av lagarna om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. och studiemedel m. m.

Skatteavdrag på sjukpenning m. m.

Skatteavdrag på grund av inkomst i form av sjukpenningförmåner, föräldrapenningförmåner, ersättning till smittbärare och dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret görs enligt regler i uppbördslagen om skatteavdrag vid huvudsaklig inkomst av tjänst.

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenning görs endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 4 500 kr.

I propositionen föreslås som konsekvens av det nya timberäkningssystemet för sjukpenning att avdrag för preliminär A-skatt skall göras med ledning av särskilda skattetabeller. I tabellerna skall skatteavdrag anges i procent.

Storleken av det procentuella avdraget skall bestämmas med hänsyn till bl. a. den skattskyldiges sjukpenninggrundande inkomst eller den andel av denna inkomst som ersättningen grundas på. För ersättning som i vissa fall utgår trots att sjukpenninggrundande inkomst inte fastställts skall det procentuella avdraget bestämmas med hänsyn till ersättningsunderlagets storlek. De särskilda tabellerna fastställs för varje inkomstår av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenningförmån föreslås ske endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 6 000 kr. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 december 1987.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.

Utmätning och införsel i sjukpenning m. m.

Vid utmätning eller införsel i bl. a. sjukpenning och tillfällig föräldrapenning bestäms det belopp som skall tas ut genom det exekutiva förfarandet per dag.

I propositionen föreslås som konsekvens av det nya timberäkningssystemet för sjukpenning m. m. att det vid löneutmätning av eller införsel i sjukpenning eller annan ersättning från socialförsäkringen införs sammanräkningsregler. Reglerna innebär att de per dag bestämda utmättnings- eller införselbeloppen, liksom de per dag bestämda utmättningsfria beloppen och förbehållsbeloppen, skall räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar. Reglerna föreslås gälla fr. o. m. den 1 december 1987.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lag om ändring i utsökningsbalken.

Mot de delar av propositionen som inte särskilt berörts har utskottet ingen erinran.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna försäkringsvillkor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Sf119 yrkande 2,
2. beträffande *arbetstidsminskning för egenföretagare*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Sf304 yrkande 2, 1986/87:Sf118 och 1986/87:Sf119 yrkande 1,
3. beträffande *beräkning av arbetstid före arbetstidsminskning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Sf325,
4. beträffande *pensionsunderlag*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Sf117 och 1986/87:Sf119 yrkande 3,
5. beträffande *lagförslagen*
att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till
 - a) lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
 - b) lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
 - c) lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,

- d) lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet,
- e) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
- f) lag om upphävande av lagen (1987:205) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.,
- g) lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.,
- h) lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.,
- i) lag om ändring i utsökningsbalken.

Stockholm den 19 maj 1987

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Nils Carlshamre

Närvarande: Nils Carlshamre (m), Börje Nilsson (s), Ralf Lindström (s), Margareta Andrén (fp), Karin Israelsson (c), Gullan Lindblad (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Siri Häggmark (m), Ingegerd Elm (s), Margó Ingvarsson (vpk), Margareta Persson (s), Barbro Sandberg (fp), Kersti Johansson (c), Ingegerd Anderlund (s) och Erik Janson (s).

Reservationer

1. Arbetstidsminskning för egenföretagare (mom. 2)

Nils Carlshamre (m), Margareta Andrén (fp), Karin Israelsson (c), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m), Barbro Sandberg (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Pensionsberedningen har" och slutar med "Sf304 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Det är jämförelsevis få egenföretagare som utnyttjat möjligheten till delpension. Detta förhållande beror sannolikt på de strängare krav som gäller för egenföretagarna och de svårigheter dessa har att minska sin arbetstid med så mycket som krävs. Om en företagare reducerar sin arbetsinsats med hälften kvarstår ofta de fasta kostnaderna i rörelsen oförändrade medan intäkterna reduceras kraftigt. Utskottet anser därför att det är rimligt att egenföretagarna ges en mer realistisk möjlighet att ta delpension och att bestämmelserna om arbetstidsminskning närmar sig de som gäller för löntagare. Utskottet anser att det bör räcka att en egenföretagare minskar sin arbetstid med en tredjedel för att få rätt till delpension.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *arbetstidsminskning för egenföretagare*

att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:Sf119 yrkande 1 och 1986/87:Sf118 och med anledning av motion 1986/87:Sf304 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Under förutsättning av bifall till reservation 1

Nils Carlshamre (m), Margareta Andrén (fp), Karin Israelsson (c), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m), Barbro Sandberg (fp) och Kersti Johansson (c) anser att utskottet under moment 5 bort hemställa

5. beträffande *lagförslagen*

att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

a) lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring med den ändringen att 7 § erhåller följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lydelse:

*Propositionens förslag**Reservanternas förslag*

7 §

Annan förvärvsarbetande än som avses i 6 § är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst *hälften*.

Annan förvärvsarbetande än som avses i 6 § är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst *en tredjedel*.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget eller annars under förhållanden som omfattas av 6 §. Med makar jämställs de som lever tillsammans, om de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

b) lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,

c) lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,

d) lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet,

e) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

f) lag om upphävande av lagen (1987:205) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.,

g) lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.,

h) lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.,

i) lag om ändring i utskökningsbalken.

3. Pensionsunderlag (mom. 4)

Nils Carlshamre (m), Margareta Andrén (fp), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m) och Barbro Sandberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Pensionsberedningen har" och slutar på s. 9 med "yrkande 3." bort ha följande lydelse:

Pensionsunderlaget föreslås beräknas på grundval av de ATP-poäng som den försäkrade tillgodoräknats under fem år närmast före en arbetstidsminskning. Därefter elimineras de två åren med lägst poäng och medeltalet

för de återstående tre åren ökas med talet ett och multipliceras med basbeloppet vid tiden för arbetstidsminskningen. För vissa grupper, t. ex. SIDA-anställda eller missionärer, kan rätten till delpension urholkas väsentligt genom den föreslagna utformningen av bestämmelsen för beräkning av pensionsunderlag. Den som avser att ta delpension vid 60 års ålder och som har arbetat utomlands mer än två år mellan 55 och 59 års ålder utan att kunna tillgodoräkna sig ATP-poäng i Sverige får pensionsunderlaget avsevärt reducerat när pensionsunderlaget beräknas på grundval av de tre bästa ATP-åren. På grund av det anförda anser utskottet att den föreslagna beräkningsregeln bör godtas som en huvudregel men samtidigt bör undantagsregler införas för sådana fall där en tillämpning av huvudregeln leder till icke avsedda konsekvenser.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *pensionsunderlag*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Sf119 yrkande 3 och med avslag på motion 1986/87:Sf117 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Särskilt yttrande

1. Lagförslagen (mom. 5)

Nils Carlshamre (m), Margareta Andrén (fp), Karin Israelsson (c), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m), Barbro Sandberg (fp) och Kersti Johansson (c) anför:

De ändringsförslag i lagen om delpensionering som utskottet behandlar i detta betänkande måste ses mot bakgrund av att riksdagen tidigare beslutat om höjning av kompensationsgraden från delpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1987 från 50 till 65 % av pensionsunderlaget. Vi motsätter oss nu inte propositionens ändringsförslag men vill hänvisa till vår gemensamma reservation i utskottets betänkande SfU 1986/87:13 när frågan om kompensationsgraden behandlades.

En reform där de s. k. undantagandeänkorna ges pensionstillskott är en otillräcklig åtgärd som bara löser en liten del av problemet. Detta förhållande har vi påtalat vid utskottets behandling av folkpensionerna. Vi reserverade oss då till förmån för att även de s. k. undantagandepensionärerna skulle få rätt till pensionstillskott eller att pensionsberedningen ges i uppdrag att lägga fram förslag till förbättrade förmåner för dessa pensionärer. Vi hänvisar till våra resp. reservationer i utskottets betänkande SfU 1986/87:10.

Vid behandlingen av årets budgetproposition tog utskottet ställning till ett förslag om tilläggsbelopp till basbeloppet på 400 kr. fr. o. m. den 1 juli 1987 vid beräkning av pensionsförmåner m. m. och studiemedel m. m. Vi hade då invändningar av principiell art och på förslagets fördelningspolitiska inriktning. Det förslag utskottet behandlar i detta betänkande innebär att tilläggsbeloppet om 400 kr. inräknas i underlaget för de basbelopp som skall fastställas för år 1988 och framåt. Våra tidigare framförda synpunkter är fortfarande giltiga och vi hänvisar till våra resp. reservationer i utskottets betänkande SfU 1986/87:10.

1 Förslag till Lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

SfU 1986/87:22
Bilaga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

dels att 5–10, 12, 13 och 15–17 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Försäkrad, som från och med den månad då han fyller 60 år eller senare minskar sin arbetstid i förvärvsarbete *och därefter arbetar i genomsnitt minst 17 timmar per arbetsvecka*, har rätt till delpension i enlighet med 6–13 §§. Pension utgår längst till och med månaden före den då han fyller 65 år.

Föreslagen lydelse

5 §

Försäkrad, som från och med den månad då han fyller 60 år eller senare minskar sin arbetstid i förvärvsarbete, har rätt till delpension i enlighet med 6–13 §§ *om han därefter arbetar i genomsnitt minst 17 och högst 35 timmar per arbetsvecka*. Pension utgår längst till och med månaden före den då han fyller 65 år.

Delpension får ej utgå för månad, för vilken den försäkrade uppbär förtidspension eller ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6 §

Den som efter arbetstidsminskningen *förvärvsarbetar enbart som anställd* har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka. *Hans nya arbetstid måste därvid också i minst samma mån understiga ordinarie arbetstid i arbetet.*

Den som efter arbetstidsminskningen *har förvärvsarbete enbart i form av anställning eller uppdrag eller i båda dessa former* har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka *och hans inkomst av detta förvärvsarbete är att hänföra till inkomst av tjänst vid taxering till statlig inkomstskatt.*

7 §

Den som efter arbetstidsminskningen ej förvärvsarbetar enbart som anställd är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget. Med makar jämställs de som lever tillsammans, om

Annan förvärvsarbetande än som avses i 6 § är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget *eller annars under förhållanden som omfattas av 6 §.*

de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

Med makar jämställs de som lever tillsammans, om de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

8 §

Om försäkrad har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärvsarbete, kan han på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan.

Om försäkrad, som efter arbets-tidsminskningen har förvärvsarbete i form av anställning eller uppdrag eller i båda dessa former, har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärvsarbete och inkomsten av bisysslan är att hänföra till inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet vid taxering till statlig inkomstskatt, kan han på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Detsamma gäller beträffande försäkrad som avses i 7 § och som har en mindre bisyssla i form av anställning eller uppdrag, för vilken inkomsten är att hänföra till inkomst av tjänst vid taxering till statlig inkomstskatt.

För tillämpning av första stycket förutsätts

1. att den försäkrade har utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen.

2. att arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka och ej ökas inför eller efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.

3. att inkomsten av bisysslan för år räknat kan antagas understiga det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller vid årets början.

1. att den försäkrades begäran om bortseende avser dennes samtliga bisysslor av sådant slag som avses i första stycket.

2. att den försäkrade har utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen.

3. att arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka och ej ökas inför eller efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.

4. att inkomsten av bisysslan för år räknat kan antas understiga en och en halv gånger det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för året.

Vid tillämpning av föreskriften i 5 § första stycket om längsta arbetstid efter arbetstidsminskningen skall dock inräknas arbetstiden för bisysslan.

9 §

Som försäkrads arbetstid före arbetstidsminskningen skall räknas hans genomsnittliga arbetstid under den ettårsperiod som avses i 3 §. *Om det är uppenbart att den arbetstiden väsentligt överstiger hans genomsnittliga arbetstid under tre sådana perioder före arbetstidsminskningen, skall bortses från den överskjutande arbetstiden.*

Den försäkrades arbetstid efter arbetstidsminskningen skall beräknas med hänsyn till hans antagna arbetsförhållanden under det följande året.

10 §

Utförs förvärvsarbetet efter arbetstidsminskningen *ej* fortlöpande, är den försäkrade berättigad till delpension endast *om* han under varje period av högst tre månader arbetar under minst halva antalet dagar.

Närmare föreskrifter om förläggningen av försäkrads deltidarbete får meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av riksförsäkringsverket. Om synnerliga skäl talar för det, får därvid även medges att deltidarbete inom visst yrke förläggs mera ojämnt under året än första stycket tillåter.

12 §

För försäkrad som avses i 6 § utgörs pensionsunderlaget av skillnaden mellan hans *normala* förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan *antas* ha tills vidare. Därvid tillämpas 8 och 9 §§, såvitt gäller 9 § första stycket dock endast förs-

Som försäkrads arbetstid före arbetstidsminskningen skall räknas hans genomsnittliga arbetstid under den ettårsperiod som avses i 3 §.

Utförs förvärvsarbetet efter arbetstidsminskningen *inte* fortlöpande, är den försäkrade berättigad till delpension endast *under förutsättning* att han under varje period av högst tre månader arbetar under minst halva antalet dagar *och att han inte gör sammanhängande avbrott i förvärvsarbetet under längre tid än en och en halv månad. Därvid skall bortses från avbrott på grund av semester av den omfattning som anges i författning eller kollektivavtal. Detsamma gäller avbrott på grund av motsvarande ledighet för den som har annat förvärvsarbete än anställning.*

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket får meddela föreskrifter som, om synnerliga skäl talar för det, medger att deltidarbete inom visst yrke förläggs mera ojämnt under året än första stycket tillåter.

För försäkrad som avses i 6 § utgörs pensionsunderlaget av skillnaden mellan hans *genomsnittliga* förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan *antas* ha tills vidare. Därvid tillämpas 8 § och 9 § andra stycket.

ta meningen. Skall inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet före arbetstidsminskningen beaktas, skall den inkomsten beräknas med ledning av 13 § andra stycket.

Skillnaden mellan de förvärvsinkomster som avses i första stycket får för år räknat inte beräknas till högre belopp än skillnaden mellan vad som enligt 3 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring utgör den försäkrades sjukpenninggrundande inkomster före och efter arbetstidsminskningen eller kunde ha fastställts som sjukpenninggrundande inkomster om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden.

Avviker försäkrads inkomst väsentligt från vad som kan anses vanligt för arbetet i fråga eller avviker hans inkomstbortfall väsentligt från vad som kan motiveras med hänsyn till minskningen av arbetstiden, särskilda arbetsförhållanden eller förändrade arbetsuppgifter, skall vid beräkning av hans pensionsunderlag bortses från sådana avvikelser. Har försäkrads arbetstid beräknats med tillämpning av 9 § första stycket andra meningen, skall hans inkomst före arbetstidsminskningen beaktas endast efter förhållandet mellan sålunda beräknad arbetstid och den arbetstid som skulle ha gällt för honom enligt styckets första mening.

Den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av dels de pensionspoäng för tilläggspension som han har tillgodoräknats för de närmaste fem åren före arbetstidsminskningen, dels det basbelopp som gällde vid arbetstidsminskningen. Därvid skall tilläggas en pensionspoäng för varje år. Har inkomsten något år understigit vad som motsvarar en pensionspoäng för det året, skall den försäkrade i stället tillgodoräknas motsvarande del av en pensionspoäng. I förekommande fall skall hänsyn tas även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade underlåtit att erlägga tilläggs-pensionsavgift. Vid beräkningen av den genomsnittliga förvärvsinkomsten bortses från de två år för vilka pensionspoängen är lägst.

Avviker försäkrads inkomst efter arbetstidsminskningen väsentligt från vad som kan anses vanligt för arbetet i fråga eller från vad som kan motiveras med hänsyn till minskningen av arbetstiden, särskilda arbetsförhållanden eller förändrade arbetsuppgifter, skall vid beräkning av denna inkomst bortses från sådana avvikelser.

13 §¹

För försäkrad som avses i 7 § utgörs pensionsunderlaget av hälften av hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen. Överstiger den förvärvsinkomst, som han efter arbetstidsminskningen kan antagas tills vidare ha, hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill. Vidare tillämpas 8 § och 9 § andra stycket vid beräkningen av pensionsunderlaget.

Den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av dels de pensionspoäng för tilläggspension som han har tillgodoräknats för de närmaste tre åren före arbetstidsminskningen, dels det basbelopp som gällde vid arbetstidsminskningen. Därvid skall tilläggas en pensionspoäng för varje år. Har inkomsten något år understigit vad som motsvarar en pensionspoäng för året, skall i stället tillgodoräknas motsvarande del av en pensionspoäng. I förekommande fall skall hänsyn tas även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade underlåtit att erlagga tilläggspensionsavgift.

För den som före arbetstidsminskningen under den ettårsperiod som avses i 3 § endast förvärvsarbetade som anställd, som uppdragstagare eller som bådadera skall inkomsten före minskningen beräknas enligt 12 §. En förutsättning härför är att ersättningen vid inkomsttaxeringen är att hänföra till inkomst av tjänst.

För försäkrad som avses i 7 § utgörs pensionsunderlaget av hälften av hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen. *Denna inkomst beräknas enligt 12 § andra stycket.* Överstiger den förvärvsinkomst, som den försäkrade efter arbetstidsminskningen kan antas tills vidare ha, hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill. Vidare tillämpas 8 § och 9 § andra stycket vid beräkningen av pensionsunderlaget.

15 §

Sökanden skall genom intyg eller annan utredning styrka de förhållanden som skall läggas till grund för pension, i den mån tillförlitliga uppgifter inte redan finns tillgängliga hos försäkringskassan. Skriftlig uppgift skall avges på heder och samvete. Erkänd arbetslöshetskassa och länsarbets-

¹ Senaste lydelse 1981:695.

nämnd är skyldiga att biträda kassan med uppgifter som behövs i ärende enligt denna lag.

I fråga om förvärvsarbete som anställd skall sökanden lämna särskilt intyg från arbetsgivaren eller den lokala arbetstagarorganisationen om sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Arbetsgivare är skyldig att utfärda intyg på begäran av den anställda och att biträda försäkringskassan med andra uppgifter som behövs i ärende om delpension. Bestämmelserna i detta stycke gäller i tillämpliga delar även beträffande förvärvsarbete som uppdragstagare.

I fråga om annat förvärvsarbete än som avses i andra stycket skall sökanden lämna särskilt intyg från revisor, bokförare, företagare eller yrkesorganisation, kommunal förtroendeman eller annan som väl känner sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Intyg skall avges på heder och samvete. Intyg från någon sökanden närstående som avses i 36 kap. 3 § rättegångsbalken beaktas inte.

16 §

Delpension utges månadsvis och får inte beviljas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Delpension utgår från och med månaden näst efter den under vilken arbetstidsminskningen skett eller, om denna skett vid ingången av en månad, från och med sistnämnda månad. Pensionen utgår till och med den månad då den pensionsberättigade avlidit eller rätten till förmånen annars upphört tidigare än månaden före den då han fyller 65 år.

Beslut om delpension skall gälla tills vidare, om ej annat föranleds av den försäkrades ansökan eller övrig utredning i ärendet.

17 §²

Ärende om delpension skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd enligt 18 kap. 20–22 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring

1. om sökanden efter arbetstidsminskningen inte förvärvsarbetar enbart som anställd eller

1. om sökanden efter arbetstidsminskningen inte omfattas av föreskrifterna i 6 § eller

2. om ärendet är av vidlyftig eller svår beskaffenhet.

² Senaste lydelse 1986:144.

18 a §

Om den som uppbär delpension oförvällat förlorar sin anställning eller slutar sitt förvärvsarbete med giltig anledning och blir arbetslös, har han fortsatt rätt till pension under förutsättning att han är anmäld som arbetssökande hos offentlig arbetsförmedling och är beredd att anta erbjudet lämpligt deltidsarbete.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

2. Äldre föreskrifter i 5–9, 12, 13 och 17 §§ gäller fortfarande i fråga om delpension vid arbetstidsminskning som första gången har skett före ikraftträdandet.

3. Vid tillämpning av 12 § andra stycket i dess nya lydelse skall i förekommande fall tas hänsyn även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade anmält undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i detta lagrums lydelse närmast före den 1 januari 1982.

2 Förslag till

SfU 1986/87:22

Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1969:205) om pensionstillskott
dels att 4 § skall ha följande lydelse.

dels att övergångsbestämmelserna till lagen (1981:694) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning *icke* tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggspension, som skulle ha *utgått* om avgift erlagts.

Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning *inte* tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggspension, som skulle ha *utgetts* om avgift erlagts. *Vid beräkning av pensionstillskott till ålderspension eller förtidspension skall dock inte beaktas sådan tilläggspension i form av änkepension som skulle ha utgetts om avgift erlagts.*

Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1982. Har undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gällt för försäkrad skall vid beräkning av pensionstillskott enligt 3 § hänsyn tagas till den tilläggspension som skulle ha utgått om undantagande ej ägt rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Har undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gällt för försäkrad skall vid beräkning enligt 3 § av pensionstillskott *till den försäkrade och av pensionstillskott till änkepension som tillkommer änkan efter den försäkrade* hänsyn tagas till den tilläggspension som skulle ha utgått om undantagande ej ägt rum.

Denna lag³ träder i kraft den 1 juli 1987. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1981:694.

² 1981:694.

³ 1987:000.

Lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1–4 övergångsbestämmelserna till lagen (1960:99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skall fortfarande tillämpas. Beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, skall dock i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1 000 kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall även procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 75 000 kronor. Vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till *hälften* av fastighetens taxeringsvärde. Detsamma skall gälla vid beräkning av värdet av jordbruksfastighet, där den pensionsberättigade är bosatt.

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1–4 övergångsbestämmelserna till lagen (1960:99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skall fortfarande tillämpas. Beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, skall dock i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1 000 kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall även procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 75 000 kronor. Vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till *en fjärdedel* av fastighetens taxeringsvärde. Detsamma skall gälla vid beräkning av värdet av jordbruksfastighet, där den pensionsberättigade är bosatt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987. Den nya föreskriften skall dock tillämpas vid beräkning som avser tid före ikraftträdandet, dock tidigast från och med den 1 januari 1986.

¹ Senaste lydelse 1980:1058.

4 Förslag till

SfU 1986/87:22

Lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet

dels att lagen, som gäller till utgången av juni 1987, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1988,

dels att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får med avseende på ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt motsvarande ersättning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd meddela föreskrifter vid försöksverksamhet enligt denna lag.

Sådana föreskrifter skall avse *en eller flera* avgränsade grupper av personer som är försäkrade eller omfattas av statligt personskadeskydd.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av *juni 1987*.

Sådana föreskrifter skall avse *vissa* avgränsade grupper av personer *eller samtliga personer* som är försäkrade eller omfattas av statligt personskadeskydd.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av *år 1988*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

5 Förslag till

SfU 1986/87:22

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 6 §¹

Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett basbelopp.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje år och utgör 19400 kronor multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1982. Därvid skall bortses från de prisförändringar som intill utgången av år 1983 följer av devalueringen av den svenska kronan i oktober 1982. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje år och utgör 24500 kronor multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1986. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Äldre bestämmelser gäller för tid före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna tillämpas första gången vid fastställande av basbeloppet för år 1988.

¹ Senaste lydelse 1983:960.

6 Förslag till

SfU 1986/87:22

Lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1987.

Den upphävida lagen skall dock tillämpas vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 1–9 för tid före utgången av år 1987 och vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 10–12 för tid före utgången av januari 1988.

7 Förslag till

SfU 1986/87:22

Lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1987.

Den upphävda lagen skall dock tillämpas vid beräkning av studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd som avser tid före upphörandet.

¹ Prop. 1986/87:100, Bil. 10.

Lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.

Härigenom föreskrivs i fråga om kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.

dels att 3 § skall ha följande lydelse,

dels att det i kungörelsen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenning göres endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 4 500 kronor.

Avdrag för preliminär skatt på halv sjukpenning utgår med hälften av sådant skatteavdrag på hel sjukpenning.

Föreslagen lydelse

3 §

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenningförmån görs endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 6 000 kronor.

3 a §

Avdrag för preliminär A-skatt på inkomster som avses i första och andra samt femte styckena i punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), med undantag för vårdbidrag enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall göras med ledning av särskilda skattetabeller. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer för varje inkomstår sådana tabeller.

De särskilda skattetabellerna skall för olika sjukpenninggrundande inkomster enligt 3 kap. lagen om allmän försäkring ange den preliminära skatt som skall tas ut på en viss ersättning uttryckt i procent av ersättningen. I tabellerna skall det finnas särskilda kolumner med procentsatser dels för ersättningar som grundas på hela den sjukpenninggrundande inkomsten, dels för ersättningar som grundas på 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

De procenttal efter vilka skatteavdrag skall göras skall grundas på skattesatsen för en årlig inkomst motsvarande den skattskyldiges sjukpenninggrundande inkomst el-

ler den andel av den sjukpenninggrundande inkomsten som ersättningen beräknas på.

För de särskilda skattetabellerna skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs i uppbördslagen (1953:272) om skattetabeller avseende preliminär A-skatt.

Har sjukpenninggrundande inkomst inte fastställts för den skattskyldige skall det underlag som utgör grund för ersättningen anses som sjukpenninggrundande inkomst vid bestämmande av skatteavdraget.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1987.

9 Förslag till Lag om ändring i utsökningsbalken

SfU 1986/87:22

Härigenom föreskrivs i fråga om utsökningsbalken
dels att 7 kap. 13 § samt 15 kap. 6 och 10 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 7 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

8 a §

*När sjukpenning eller annan
dagersättning som avses i 1 § för-
sta stycket 4 utges för mer än en
dag, skall utmätningsbeloppen och
de utmätningsfria beloppen räknas
samman för samtliga dagar som er-
sättningsperioden omfattar.*

13 §

Utmätningen medför förmånsrätt när det belopp som skall innehållas har
förfallit till betalning.

*När sjukpenning eller annan
dagersättning som avses i 1 § för-
sta stycket 4 utges för mer än en
dag, skall ersättningen anses ha
förfallit till betalning med utmät-
ningsbeloppet varje dag som er-
sättningsperioden omfattar.*

15 kap.

6 §

I fråga om införsel i sjukpenning
eller annan dagsättning som
avses i 2 § första stycket 5 skall vid
tillämpning av 5 § andra och tredje
styckena innehållandet anses ske
varje dag för vilken ersättning ut-
går.

I fråga om införsel i sjukpenning
eller annan dagsättning som
avses i 2 § första stycket 5 skall vid
tillämpning av 5 § andra och tredje
styckena innehållandet anses ske
varje dag som ersättningsperioden
omfattar.

10 §

Vid införsel för engångsbelopp i fall som avses i 1 § 1 skall kronofogde-
myndigheten vid behov fördela beloppet på skilda poster efter vad som är
skäligt med hänsyn till den tid för vilken beloppet är avsett och övriga
omständigheter. De särskilda posterna anses vid tillämpning av införseln
förfallna enligt vad som sålunda har bestämts.

*När sjukpenning eller annan
dagersättning som avses i 2 § för-
sta stycket 5 utges för mer än en
dag, skall införselbeloppen och för-
behållsbeloppen räknas samman
för samtliga dagar som ersätt-
ningsperioden omfattar.*

Sammanfattning.....	1
Motioner.....	3
Utskottet.....	4
Delpensioneringen, inledning.....	4
Allmänna försäkringsvillkor.....	4
Arbetstidsminskning.....	5
Pensionsberäkning.....	7
Ansökan och beslut om pension.....	9
Pensionstillskott.....	10
Änkepension.....	10
Försöksverksamhet med flexibla sjukpenningersättning och ersättning för merkostnader i vissa sjukfall.....	11
Basbeloppet.....	11
Skatteavdrag på sjukpenning m. m.	11
Utmätning och införsel i sjukpenning m. m.	12
Hemställen.....	12
Reservationer.....	13
Särskilt yttrande.....	15
Bilaga, lagförslag.....	16